RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMINI SAMARALI BOSHQARISHNING AHAMIYATI

Mo'minova Sanobarxon Po'latjon qizi
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti
"Investitsiyalarni boshqarish" mutaxassisligi magistri
Email: sanobarshaxobiddinova@gmail.com
Telefon raqam: +99877300-11-21

Annotatsiya

Ushbu tadqiqot ishida raqamli iqtisodiyot sharoitida transport-logistika tizimini samarali boshqarish masalalari tahlil qilingan. Logistika jarayonlarini optimallashtirishda zamonaviy raqamli texnologiyalar, jumladan sun'iy intellekt, Big Data va Internet of Things (IoT) texnologiyalarining o'rni yoritilgan. Shuningdek, logistika tizimi samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari hamda SWOT tahlil asosida uning muammolari va rivojlanish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Xalqaro tajriba va milliy sharoit asosida amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Raqamli iqtisodiyot, transport-logistika tizimi, logistika boshqaruvi, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, Big Data, Internet of Things (IoT), ta'minot zanjiri, logistika samaradorligi, elektron tijorat, SWOT tahlil, logistika infratuzilmasi

Hozirgi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida transport-logistika tizimlari milliy va jahon iqtisodiyotining strategik muhim tarmoqlaridan biriga aylanib bormoqda. Xalqaro savdo hajmining ortishi, elektron tijoratning jadal rivojlanishi hamda ta'minot zanjirlarining murakkablashuvi logistika tizimlarini samarali boshqarish zaruratini keskin oshirmoqda. Shu nuqtai nazardan, transport-logistika tizimini raqamli texnologiyalar asosida boshqarish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida transport-logistika tizimini boshqarish deganda, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, sun'iy intellekt, Big Data va Internet of Things (IoT) yordamida logistika jarayonlarini optimallashtirish tushuniladi. Ushbu texnologiyalar yuk oqimlarini boshqarish, transport marshrutlarini optimallashtirish, real vaqt rejimida monitoring olib borish hamda logistika xarajatlarini kamaytirishda muhim rol o'ynaydi.

So'nggi yillarda global logistika bozori sezilarli darajada kengaymoqda. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, logistika samaradorligi mamlakatlarning iqtisodiy raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi[1]. Shuningdek, Statista platformasi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda global logistika bozori hajmi 10 trillion AQSh dollaridan oshgan bo'lib, yaqin yillarda ushbu ko'rsatkichning yanada ortishi prognoz qilinmoqda[2].

Raqamlashtirish logistika tizimida samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. McKinsey & Company tadqiqotlariga ko'ra, raqamli texnologiyalarni joriy etish natijasida logistika xarajatlari 15–25% ga kamayadi, yetkazib berish vaqti esa o'rtacha 20–30% ga qisqaradi[3]. Bu esa korxonalar uchun nafaqat iqtisodiy foyda, balki raqobat ustunligini ham ta'minlaydi. Zamonaviy transport-logistika tizimini samarali boshqarishda quyidagi yo'nalishlar muhim hisoblanadi:

- logistika jarayonlarini to'liq raqamlashtirish va avtomatlashtirish;

[1] https://lpi.worldbank.org/international/global
[2] https://www.statista.com/statistics/943517/logistics-industry-global-cagr/?utm
[3] https://www.mckinsey.com/industries/logistics/how-we-help-clients

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

• ta'minot zanjiri ishtirokchilari o'rtasida integratsiyani kuchaytirish;
• real vaqt rejimida monitoring va tahlil tizimlarini joriy etish;
• ekologik barqaror (green logistics) yondashuvlarni rivojlantirish.

Quyida zamonaviy transport-logistika tizimi boshqaruvining **SWOT tahlili** keltirilgan.

1-jadval

Transport-logistika tizimini boshqarishning SWOT tahlili

Kuchli tomonlar (Strengths)	**Zaif tomonlar (Weaknesses)**
• logistika jarayonlarining tezlashuvi va samaradorlikning oshishi; • transport xarajatlarining kamayishi; • global bozorlarga chiqish imkoniyatining kengayishi	• yuqori texnologik va infratuzilma xarajatlari; • raqamli texnologiyalarga yuqori darajada bog'liqlik; • malakali kadrlar yetishmasligi
Imkoniyatlar (Opportunities)	**Xavflar (Threats)**
• elektron tijorat hajmining oshishi; • raqamli logistika platformalarining rivojlanishi; • xalqaro transport koridorlarining kengayishi	• geosiyosiy beqarorlik; • ta'minot zanjiridagi uzilishlar; • kiberxavfsizlik muammolari

Amaliy misol sifatida xalqaro logistika kompaniyalari faoliyatini ko'rib chiqish mumkin. Xususan, DHL kompaniyasi logistika jarayonlarini raqamlashtirish orqali yuklarni qayta ishlash tezligini oshirgan va xizmat sifatini sezilarli darajada yaxshilagan. Shuningdek, Amazon kompaniyasi sun'iy intellekt va robototexnika asosida logistika tizimini boshqarib, yetkazib berish jarayonini optimallashtirishga erishgan.

O'zbekiston sharoitida ham transport-logistika tizimini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, yangi transport koridorlarini rivojlantirish, logistika markazlarini tashkil etish va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali mamlakatning tranzit salohiyatini oshirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, ushbu sohada qator muammolar ham mavjud. Jumladan, logistika infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi, transport xarajatlarining yuqoriligi hamda zamonaviy texnologiyalarni joriy etishdagi qiyinchiliklar tizim samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida transport-logistika tizimini samarali boshqarish iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali logistika tizimining samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va xizmat sifatini yaxshilash mumkin. Kelajakda transport-logistika tizimlari to'liq raqamlashtirilgan va integratsiyalashgan model asosida rivojlanishi kutilmoqda.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Christopher M. Logistics and Supply Chain Management. — 6th ed., Pearson, 2022. — 512 p.
2. Ivanov D., Tsipoulanidis A., Schönberger J. Global Supply Chain and Operations Management. — Springer, 2021. — 439 p.
3. Rodrigue J.-P. The Geography of Transport Systems. — 4th ed., Routledge, 2020. — 456 p.
4. Ivanov D. Digital Supply Chain Management and Technology Transformation. International Journal of Production Research, 2023, Vol. 61(8), pp. 2451–2468.
5. Queiroz M.M., Wamba S.F. Digital Transformation in Supply Chain Management. International Journal of Information Management, 2021, Vol. 57, pp. 102–123.
6. Dolgui A., Ivanov D. Ripple Effect in Supply Chains. International Journal of Production Research, 2020, Vol. 58(1), pp. 1–12.
7. World Bank. Logistics Performance Index Report, 2023. https://lpi.worldbank.org/international/global
8. UNCTAD.Review of Maritime Transport, 2023. https://unctad.org/publication/review-maritime-transport-2023?utm

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.